

Р. П. Зорівчак

Гончаренко Агапій

ГОНЧАРЕНКО Агапій (справж. – Гумницький Андрій Онуфрійович; 19(31). 08. 1832, с. Кривин, нині с. Криве Попільнян. р-ну Житомир. обл. – 22. 04(05. 05). 1916, м. Гейворд, шт. Каліфорнія, США) – громадський і релігійний діяч, борець за людські права, публіцист, перекладач. Закін. Київ. духовну семінарію (1853). Незабаром постригся у ченці Києво-Печерської лаври, був пом. і бібліотекарем митрополита Філарета. Від 1857 – ієродиякон церкви при рос. посольстві в Афінах. Листувався з О. Герценом та М. Огарьовим, надсилав до «Колокола» матеріали про соц.-екон. становище українського народу, статті з викриттям духівництва (зокрема «Монастырское крепостное право», 1860, 1 декабрь). 2 лютого 1860 заарешт., однак у Константинополі (нині Стамбул) утік при етапі до Росії (в організації втечі гол. роль відіграв потомок донських козаків О. Гончар, що був давно знайомий з О. Герценом). У березні 1860 А. Гумницький прибув до Лондона під прізвисьмом Гончаренко, яке відтоді постійно вживав. Працював складачем у «Вільній рос. друкарні» Л. Чернецького. Надрукував українською мовою в «Колоколе» (1861, № 4) статтю-реквієм з приводу смерті Т. Шевченка. У серпні 1861 Синод РПЦ позбавив Г. духов. сану і звання. 1862 перебував у Греції, Туреччині; на Афонській горі рукополож. на священника Грец. Православ. Церкви, як паломник відвідав Єрусалим. Від 1865 – у США. Був одним із перших національно свідомих українців на амер. континенті. У Нью-Йорку створив православну парафію, викладав грец. мову у протестант. богослов. семінарії. У листопаді 1867 у Сан-Франциско заснував першу на амер. континенті слов'ян. друкарню, ініціював будівництво православ. церкви. На прохання амер. уряду допомогти порозумітися з населенням купленої в Росії Аляски, Г. видав «Russian and English Phrase Book for traders, travellers and teachers» («Російсько-англійський розмовник для торговців, мандрівників та учителів», 1868). Заснував двомов.

двотижневик «The Alaska Herald» – «Вестник Аляски» (1868–72), у 1-му номері якого опублікував влас. прозовий переклад англ. мовою уривків (рядки 89–106, 128–129) з поеми «Кавказ» Т. Шевченка під назвою «Curious ideas of the poet Taras Shavchenko» («Цікаві думки поета Тараса Шевченка»). У наступних – оригін. уривки з послання «І мертвим, і живим...» (№ 16), поеми «Кавказ» (№ 16–17). У 1872–73 видавав г. «Свобода» (5 чисел, укр. і рос. мовами). У своїх виданнях Г. захищав права нових амер. громадян від утисків урядовців і приват. компаній, пропагував ідею незалежності України, необхідність освіти, активно виступав проти імперіаліст. політики рос. самодержавства. Улітку 1873 був змушений відмовитися від видавн. діяльності. Купив ділянку на Гайвард. горах, попл. Сан-Франциско, і назвав свій хутір «Україна». Листувався з М. Павликом, був знайомий з К. Геником. 15 травня 1999 колишній хутір Г. оголошено Держ. заповідником «Україна». На урочистості присутніх було понад 400 осіб.

Основні твори

От Ієродіякона Агапія // Колоколь. 1861, 1 апр.; Волі, вічної святої волі // Народ. 1893. № 23–24; Країна козаків у Північній Америці, або Аляска // Там само. 1894. № 2; Споминки Агапія Гончаренка, українського козака-священника. Коломия, 1894; Л., 1923; Едмонтон, 1965.

Рекомендована література

1. Сватиков С. Агапий Гончаренко – основатель русской печати в Северной Америке // Об-во друзей русской книги. Временникъ. Паріж, 1938. Т. 4;
2. Чиж Я. Драгоманів про «Споминки А. Гончаренка» // Вільна Україна. Детройт, 1956. Число 11;
3. Биковський Л. Проблема Агапія Гончаренка // Визв. шлях. 1957. № 2–3;
4. Модрич В. У розшуках за Агапієм Гончаренком і його могилою // Нар. воля. Скрантон, 1962, 18 жовт.;
5. Луців Ф. Символічна могила // Там само. 1962, 25 жовт.;
6. W. Luciw, Th. Luciw. Ahapius Honcharenko and the Alaska Herald. The Editor's Life and the Analysis of his newspaper. Toronto, 1963;
7. Варварцев М. Агапий Гончаренко – піонер української еміграції в США // УІЖ. 1969. № 6;
8. Th. Luciw. Father Ahapius Honcharenko: First Ukrainian Priest in America. New York, 1970;
9. Зорівчак Р. Засновник англomовної Шевченкіани // Наше слово. 1972. № 12;
10. Її ж. Піонер англomовної шевченкіани // Всесвіт. 1973. № 3;
11. Світ І. Отець Агапий Гончаренко // УІ. 1976. № 49–52;
12. R. Zorivchak. First translator to introduce Shevchenko to English reader // The Ukrainian Canadian. 1983. № 3;

13. Зорівчак Р. Андрій Гумницький-Гончаренко – перший популяризатор і перекладач Шевченкового Слова на американському континенті // Зап. НТШ. Л., 2000. Т. 239;
14. Її ж. Хто започаткував англомовну Шевченкіану? (Штрихи до портрета А. Гумницького) // Січ. 2003. № 3.

Бібліографічний опис:

Гончаренко Агапій / Р. П. Зорівчак // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-30836>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).